

Bizonyítható-e hitelt érdemlően az északi denevér (*Eptesicus nilssonii* (KEYSERLING & BLASIUS, 1839)) magyarországi előfordulása?

Revision of the occurrence of northern Bat (*Eptesicus nilssonii*) in Hungary.

CSANÁDI DÁVID

H-1147 BUDAPEST, TELEPES UTCA 25. FSZT. 14.

ABSTRACT: Az északi denevér (*Eptesicus nilssonii*) korábbi magyarországi adatainak revíziója során egyértelműen kiderült, hogy a faj jelenléte 1998-ig nem bizonyítható hazánk területéről. Egyetlen olyan bizonyító példánya sincs, mely bárki számára hozzáférhető, megvizsgálható lenne. A faj magyarországi elterjedésének első bizonyítékát Paulovics Péter szolgáltatta. A Természet című ismeretterjesztő folyóiratban megjelent cikkét illusztráló, Forrágy Csaba által készített fényképfelvételt a hazai denevérkutató társadalom elfogadta.

Magyarországon korábbi adatok alapján elfogadtuk az északi denevér előfordulását, s a fajt a hazai fauna állandó tagjaként kezeltük. BÁLDI *et al.* (1995) által készített veszélyeztetettség listán a faj Magyarország huszonnegyedik legvesélyeztetettebb emlőseként szerepel.

A faj első előfordulásai idején a magyar állam területe a mainak csaknem háromszorosa volt. 1997 teléig nem tudtunk újabb előfordulásáról a mai Magyarország területén. Ezért nem tűnt biztosnak az északi denevér jelenléte hazánkban, szükséges volt tehát a régebbi példányok és adatok revideálása, felülvizsgálva ezzel a faj státuszát a magyar faunában.

Az északi denevér magyarországi adatai

Magyarország területén első ízben JEITTELES gyűjtötte a faj egyedét, 1860-ban Kassán. Ez a példány alkoholban tartósítva (koponyája külön preparálva) a HNHM 1860.613.c leltári számon található a Magyar Természettudományi Múzeum (HNHM) gyűjteményében. FRIVALDSZKY (1865) szintén említi előfordulását, de MÉHELY (1900) korszakalkotó munkájában, Magyarország denevéreinek monographiájában ezt az adatot kétkedésének hangot adva közli. 1887-ben KOCYAN (MÉHELY, 1900) Zuberec környékéről jelzi a faj előfordulását, MÉHELY (1900) pedig közöl két szintén KOCYAN által gyűjtött, de meg nem határozott példányt Oravicából (HNHM 1474.7, és HNHM 1474.8). MÉHELY (1900) további két lelőhelyet említ, 1874-ből Tátrafüredről (HNHM 2445.23), majd 1899-ből Bózácsról (HNHM 2420.6). Ez utóbbi példány határozásának bizonytalanságát ő maga is elismerte. TOPÁL (1969) és DOBROSI (1995) VÁSÁRHELYI (1939) adatára hivatkozva közli az északi denevér előfordulását a Bükk-hegységből, egyértelműen a hazai faunába sorolva ezzel a fajt. BIHARI segítségével még további két adata sikerült rátalálni, az egyik egy magánkézből lévő, bagolyköpetből származó koponya, a másik pedig egy kitömött példány, mely a Kossuth Lajos Tudományegyetemen (KLTE) található Debrecenben. Ez utóbbi példányt ENDES (1988) határozta. Valamivel frissebb adatok származnak még a Zemplénből (GÉCZI szóbeli közl.), melyekben azonban maga az adatszolgáltató sem biztos. PAULOVICS (1998) egy bakonyi barlangból a hazai szakemberek által elfogadott fényképpel bizonyította az északi denevér előfordulását.

Korábbi revízió

A HNHM 2420.6 számú bázisai példány 1959-ben egy revízió során alpesi denevérnek (*Hypsugo savii*) bizonyult (TOPÁL, 1959).

Anyag és módszer

Az északi denevér fent említett adatai közül először a Magyar Természettudományi Múzeum Emlősgyűjteményében található példányokat vizsgáltam meg, majd ezután igyekeztem sort keríteni a más gyűjteményekben tartott leletekre. Végül az irodalmi adatokat vettem sorra, és vizsgáltam felül.

Eredmények

A MTM-ben található példányok északi denevérnek bizonyultak, de valamennyi lelőhelye Magyarország mai területétől északra, Szlovákiában található.

VÁSÁRHELYI (1939) adata nem bizonyítja a hazai előfordulást, mivel az azt bizonyító példány a kiváló kutató teljes gyűjteményével együtt sajnos elveszett. E gyűjteményben állítólag megtalálható volt egy, a Bükk-hegységből származó hosszúlábú denevér (*Myotis capaccinii*) is. Ezt a fajt ezen ismert adata ellenére – az északi denevértől eltérően – a mai napig nem tekintjük a hazai fauna tagjának.

A BIHARI (szóbeli közl.) által említett magánkézben lévő koponyát nem sikerült megtalálni, az időközben megsemmisült, így ez a példány sem tekinthető bizonyító erejűnek.

A KLTE gyűjteményében tartott preparátumot szintén nem sikerült előkeríteni (BIHARI szóbeli közl.).

FRIVALDSZKY (1865) adatát MÉHELY (1900) sem fogadja el, ennek elbírálásakor rá hagytokoztam, míg GÉCZI beszélgetésünk során szintén erősen vitatható előfordulásokat említett.

A PAULOVICS (1998) által leírt, és fényképfelvétellel bizonyított előfordulás az egyetlen elfogadható adat az északi denevér magyarországi jelenlétére.

Összefoglalás

Az északi denevér korábbi magyarországi adatainak revíziója során egyértelműen kiderült, hogy a faj jelenléte 1998-ig nem bizonyítható hazánk területéről. Egyetlen olyan bizonyító példánya sincs, mely bárki számára hozzáférhető, megvizsgálható lenne. A faj magyarországi elterjedésének első bizonyítékát PAULOVICS P. szolgáltatta. A Természet című ismeretterjesztő folyóiratban megjelent cikkét illusztráló, FORRÁSY CSABA által készített fényképfelvételt a hazai denevérkutató társadalom elfogadta.

Köszönetnyilvánítás: Köszönettel tartozom munkám során nyújtott segítségéért dr. Csorba Gábornak, Dr. Topál Györgynek és Bihari Zoltánnak.

Irodalom:

- BÁLDI, A., CSORBA, G. & KORSÓS, Z. (1995): Magyarország szárazföldi gerinceseinek természetvédelmi szempontú értékelési rendszere. Magyar Természettudományi Múzeum. Budapest.
- DOBROSI D. (1995): A denevérek elterjedése és védelme Magyarországon. Magyar Denevérkutatók Baráti Köre, Mesterszállás.
- ENDES M. (1988): A tiszai Alföld denevérfaunájának vizsgálata. Calandrella, Természettudományos Tájékoztató, **2**: 62-67.
- FRIVALDSZKY J. (1865): Adatok a magyarhoni barlangok faunájához. Magyar Tudományos Akadémia Math. és Term. Tud. Közl. III.
- MÉHELY L. (1900): Magyarország denevéreinek monographiája - Monographia Chiropterorum Hungariae. Budapest. pp. 96.
- PAULOVICS P. (1998): Ritka denevérvendég a Bakonyban. Természet, 92-94.
- TOPÁL GY. (1959): Két ritka denevérfaj a Kárpátmedence faunájában. Vertebrata Hungarica, **1**: 89-104.
- TOPÁL GY. (1969): Denevérek – Chiroptera. Magyarország Állatvilága – Fauna Hungariae, XXII./ 2.
- VÁSÁRHELYI I. (1939): Adatok a Bükk denevérfaunájához. Állattani Közlemények, **36**: 117-123.